

Jørgen I. Jensen

Ansigtet. Musik og kristendom, red. Flemming O. Nielsen. København: Grønningen 1. 2024. 544 s. 349,95 kr.

Jørgen I. Jensen er en institution i dansk teologi, kirkehistorie, musikhistorie og kulturhistorie i videste forstand. På Institut for Kirkehistorie på Københavns Universitet skilte han sig ud ved ikke åbenlyst at melde sig på nogen side af de fronter, der tidligere var nok af, når der ageredes ud fra opgørets nødvendighed.

Jørgen I. Jensen gik til kirkehistorien via kristendommens indlejring i kulturens ytringer, og i sine analyser var og er han helt sin egen. Han har ikke dannet et center eller etableret et korps af elever, der kan arbejde videre ad de baner, hans fortolkninger måske har stukket ud. Han har skrevet sine egne bøger, hvoraf nogle har været store – og så har han beredvilligt indvilliget i at skrive, hvor et publikum har ønsket det. Ikke nødvendigvis folkeligt, men heller ikke elitært. Etiketter passer ikke på Jørgen I. Jensen. Selv vil han muligvis sige, at han står i en dynamisk grundtvigsk tradition, i et stadigt ekspanderende univers af nye analyser og erkendelser. Teolog til finderspidserne; kulturist, som det lød i visse ældre teologiske miljøer, vil nogle sige.

Jørgen I. Jensen har haft større gennemslag end de fleste andre udøvere af kulturteologien på 20. århundredes danske scene. Hans mammutværk om Carl Nielsen er svært at komme udenom. Hans bog om den fjerne kirke gav danskerne fred i sindet, fordi de nu vidste, at de var kristne nok, nemlig som fjernkirkegængere. Kirken havde været på afstand lige siden guldalderen. Hans tekster til cd-udgivelser af nyere musik har nået et mere specialiseret segment, men også åbnet den nye musik for et lidt bredere publikum.

Det udvalg af Jørgen I. Jensens artikler, der nu foreligger, er et vidnesbyrd om vingefanget i hans interesser og hans viden. I 2004 udgav forlaget Anis/Eksistensen et udvalg af hans artikler, *Mødepunkter*. 808 sider! Intet mindre. Nu foreligger den næste mursten med et udvalg af artikler og med en opdateret og kompletteret bibliografi. Redigeret af Flemming O. Nielsen. Det er svært ikke at opfatte det som et festskrift til forfatteren selv – eller som det kan hedde i Tyskland *Festgabe*, for det er jo en gave sådan at få samlet den del af sin produktion, man selv finder vigtig. Tre af artiklerne har aldrig været publiceret før.

Måske er titlen lidt gådefuld eller misvisende, for det handler her ikke kun om musik og kristendom. Det gør det også, men det er lige så meget teologi samt kirke- og kulturhistorie, der udgør linjen i udvalget. Er Jørgen I. Jensen i grunden liberalteolog, som denne udfoldede sig i kulturoptimismens tid omkring 1. Verdenskrig? Overhovedet ikke. I min optik er han dog nok nykantiansk påvirket, når han fastholder det uomtvistelige, det der ikke står til diskussion, men tillægges en universel gyldighed – og derfor stadig gør krav på fortolkning. Måske ligger der et ekko af Ernst Cassirers

filosofi og tænkning i symbolsk form bag mange af Jensens tolkninger. Han er ikke en mand, der river ned, men snarere en, der bygger videre med de sten, som hele tiden har været til rådighed. På en ny måde, med nye erkendelser. Jensen vil se synteser, forbindelser, ikke disruption, ikke opgør, ikke forkastelse. Det kommer ikke mindst til syne i hans analyser af modernismens musik, særligt af Alban Berg, der i sig selv søger mod en traditionsforarbejdelse inden for et radikalt formelt nybrud.

Hvor absolut og kategorialt Jørgen I. Jensens greb er, kan man læse i hans analyse af det, han kalder den anden europæiske følelse, hvor han paralleliserer den sene Beethoven og dennes Niende Symfoni med Schuberts *Winterreise*, og ikke viger fra den klare bestemmelse, at de rummer ganske forskellige udtryk, men på den anden side befinder sig i samme tid og kulturelle – europæiske – kontekst. Han fremanalyserer en bevidsthedsform, hvor det ensomme menneske drives frem og tilbage mellem det heroiske ideal og den tragiske oplevelse af tab. Dette er en livsbetingelse for individet. Og den må accepteres, for den kan ikke opløses ved nemme bortforklaringer. Jensen kan høre mere end den almene læser, for han lytter ikke bare til ordene, men har det formelle musiske beredskab, der sætter ham i stand til at høre, hvor tekst og tone følges ad, og hvor der er dissonanser. En analyse som den af Beethoven og Schubert vil alene kunne lykkes, hvis man forudsætter, at de analyserede værker rummer en essens og en kulturel forankring, der ikke kan diskuteres. De står som kulturelle og psykologiske symboler. Vestlige, vel at mærke.

Enhver kan sådan set høre det meste i musikken, når det bliver forklaret, fremlagt af en kyndig pædagog, og man må huske, at Jørgen I. Jensen ofte helst stiller op til foredrag, hvor der er et klaver til rådighed. I den forstand er de her trykte tekster kun en del af hans formidlingsform. Alle kan synge – og de fleste kan synge noget, de ikke er bevidste om, at de gør. For der er en umiddelbarhed i sang, og den er i stand til at føre os til steder, som vi ikke selv har valgt. Den åbner for en tredje position. Dette udfoldes i essayet om "Musikkultur som åndelig demokratisering".

Det psykologiske spiller en ganske stor rolle, men ikke som bevidsthedspsykologi, langt snarere i en aftapning, som Jensen har stiftet bekendtskab med hos C.G. Jung og Aage Henriksen, altså en opfattelse af symbolerne som energi, spænding mellem modsætninger. Hvis det er en ledetråd, så forklarer det Jensens stadige jagt på og analyse af kulturens, følelsernes, ytringernes kerne, på begrebsafklaring, på motivforskning. Hvad er det, han søger? Det er ofte den tredje virkelighed, der kommer til at befinde sig mellem modsætningerne. Det kan til tider føles ukonkret, for der er sjældent en egentlig, "videnskabelig" konklusion på analyserne, der snarere er bevidstgørende, og som netop også kan brede sig ekspansivt ud over de grænser, som vi i vestlig videnskab har opstillet.

Som sagt er Jørgen I. Jensen ikke nogen partigænger. Nok er Prenter, Løgstrup og Sløk at finde på eller mellem linjerne, men forfatterens initia-

tion til teologien forløb ad en overraskede, anden, vej, nemlig via professor i systematisk teologi N.H. Søb. Han var ifølge Jensen – og Bent Hahn – modernitetsteolog, der var præget af den spaltning af kulturen, som det moderne medførte. Her anerkendte den barthiansk prægede teolog N.H. Søb litteraturen, politikken og psykologien som dele af den nye verdensopfattelse og -tolkning. Det var hos Søb, han lærte om Marx og Jung. Det var en tidlig påvirkning, hvis betydning nu fremlægges i et aldeles strålende essay om den professor, der satte det hele i gang hos den unge studerende. Det ville man ikke umiddelbart have troet. Alene dette bidrag om Søb gør bogen alle pengene værd. Det kunne have stået som det første i den store samling, men det ville så have fungeret som en slags facitliste, en forståelses-horisont for hele Jørgen I. Jensens analysearbejde. Nu står det i den senere del af bogen, som det omdrejningspunkt, det fortjener at være.

Carsten Bach-Nielsen